

BETÆNKNING

AFGIVET AF

DEN VED UNDERVISNINGSMINISTERIETS SKRIVELSE
AF 3. FEBRUAR 1954 NEDSATTE

KUNSTKOMMISSION

FØRSTE DEL

Årbejds- og socialministeriernes
bibliotek

BETÆNKNING NR. 133

1955

70/3

Den 3. februar 1954 nedsatte undervisningsministeren en kommission til undersøgelse af spørgsmålet om tilvejebringelse og forvaltning af midler til kunstnerisk udsmykning af offentlige bygninger m. v. samt til overvejelse af betimeligheden af at indføre en omsætningsafgift ved offentlig salg af bildende kunst og af andre økonomiske og administrative spørgsmål af væsentlig interesse for kunstnere.

Skrivelsen til kommissionens formand, departementschef *Agnete Vøhtz*, havde følgende ordlyd:

„Undervisningsministeriet beskikker herved departementschefen til medlem af og formand for det under dags dato nedsatte udvalg, der har til opgave at behandle spørgsmålet om tilvejebringelse og forvaltning af midler til kunstnerisk udsmykning af offentlige og andre bygninger, som efter udvalgets skøn måtte findes egnede til at omfattes af et herhenhørende forslag, samt at optage til overvejelse betimeligheden af indførelse af en omsætningsafgift ved offentligt salg af bildende kunst for til ministeriet at afgive forslag til eventuel ordning af disse forhold.

Udvalget bemyndiges endvidere til, såfremt der under forhandlingerne måtte fremkomme ønske herom, at optage til behandling andre økonomiske administrative spørgsmål af væsentlig interesse for kunstnere og til at stille forslag angående sådanne forhold.

Man vedlægger en fortegnelse over udvalgets medlemmer.”

Til medlemmer af udvalget beskikkedes:

Udpeget af undervisningsministeriet: Departementschef *Agnete Vøhtz* (formand), maleren *Helge Nielsen* (næstformand), kontorchef *Th. Gimsing*, borgmester *S. Unmack Larsen*, Aarhus.

Udpeget af statsministeriet: Departementschef *J. Elkjær Larsen*.

Udpeget af indenrigs- og boligministeriet: Departementschef *J. H. Zeuthen*, departementschef *A. Skalts*, afdelingsarkitekt *T. Häuser-Hansen*.

Udpeget af finansministeriet: Fg. ekspeditionssekretær *K. Bredahl*.

Udpeget af Det kgl. Akademi for de skønne Kunster: Billedhuggeren, professor *Johs. Bjerg*, maleren, professor *Kræsten Iversen*, arkitekt, professor *Palle Suenson*.

Udpeget af Statens Museum for Kunst: Direktør *Jørn Rubow*.

Udpeget af Danske Arkitekters Landsforbund: Arkitekt M.A.A. *Hans Erling Langkilde*.

Udpeget af Grafisk Kunstnersamfund: Grafikeren *Erling Frederiksen*.

Udpeget af Malende Kunstneres Sammenlutning: Maleren *Folmer Bendtsen*.

Udpeget af Dansk Billedhuggersamfund: Billedhuggeren *Hans Olsen*.

Som kommissionens sekretærer beskikkedes de to sekretærer i undervisningsministeriet *Viggo Nielsen* og *Poul Rovsing Olsen*.

Efter kommissionens nedsættelse fritoges borgmester *Unmack Larsen*, Aarhus, den 20. februar 1954 efter anmodning for sit medlemsskab, og samtidig beskikkedes rådmænd *Bernhardt Jensen*, Aarhus som medlem af kommissionen.

Den 1. marts 1954 beskikkedes yderligere udpeget af Den danske Købstadsforening, Amtsrådsforeningen i Danmark, De samvirkende Sognerådsforeninger og foreningen „Bymæssige Kommuner“ sognerådsformand *Godfred Knudsen*, Holsted, og landsretssagfører *Poul Svanholm*, Aalborg, og den 12. maj 1954 direktør *Sigurd Thor sen* efter indstilling fra Københavns kommune som medlemmer af kommissionen. Den 17. februar 1955 afgik professor *Johs. Bjerg* og den 9. august 1955 professor *Kræsten Iversen* ved døden.

Efter en generaldebat nedsatte kommissionen de nedennævnte to arbejdsudvalg:

1) Arbejdsudvalget vedrørende kunstnerisk udsmykning af offentlige bygninger m. v. bestående af følgende medlemmer:

Departementschef *Agnete Vøhtz*, formand,
maleren *Helge Nielsen*,
departementschef *A. Skalts*,
ekspeditionssekretær *K. Bredahl*,
billedhuggeren, professor *Johs. Bjerg*,
museumsdirektør *Jørn Rubow*,
arkitekt *Hans Erling Langkilde*,
billedhuggeren *Hans Olsen*,
direktør *Sigurd Thorsen*.

2) Udvalget vedrørende indførelse af en omsætningsafgift på offentligt salg af bildende kunst, bestående af:

Kontorchef *Th. Gimsing*, formand,
maleren, professor *Kræsten Iversen*,
museumsdirektør *Jørn Rubow*,
billedhuggeren *Hans Olsen*,
maleren *Folmer Bendtsen*.

Som særlig sagkyndig med hensyn til afgiftsspørgsmål har fuldmægtig *Alban Hansen*, finansministeriets tolddepartement, deltaget i udvalgets møder.

Kommissionen har efter at være nået til enighed om den måde, hvorpå den vil foreslå de i kommissoriet anførte to hovedopgaver løst, fundet det rigtigst, at de i forbindelse hermed stående overvejelser udsendes som 1. del af kommissionens betænkning uden at afvente behandlingen af de øvrige problemer, som kommissoriet giver anledning til at tage op til drøftelse og som vil blive omhandlet i 2. del af kommissionens betænkning.

Kommissionens to sekretærer har begge fungeret også som sekretærer for arbejdsudvalgene.

I et plenarmøde har kommissionen på grundlag af underudvalgenes arbejde vedtaget den efterfølgende betænkning. I dette møde deltog professor *Kræsten Iversen*, som således tilsluttede sig betænkningen, men ikke nåede at underskrive den inden sin død.

København, i september 1955.

Folmer Bendtsen.	K. Bredahl.	Erling Frederiksen.	Th. Gimsing.
T. Häuser-Hansen.	Bernhardt Jensen.	G. Knudsen.	Hans Erling Langkilde.
J. Elkjær Larsen.	Helge Nielsen.	Hans Olsen.	Jørn Rubow.
Axel Skalts.	Palle Suenson.	Poul Svanholm.	
Sigurd Thorsen.	Agnete Vøhtz.	Zeuthen.	
		<i>Viggo Nielsen.</i>	<i>Poul Rovsing Olsen.</i>

Kapitel I.

Den billedkunstneriske medvirken ved udformning og udsmykning af statens og andre offentlige bygninger og anlæg.

Medens det kan synes, som om landets bygninger i tidligere tid i højere grad har været genstand for billedkunstnerisk udsmykning, må det erkendes, at den danske stats bygninger gennem de sidste generationer stort set har været blottet for en sådan udsmykning, når bortses fra den, der gennem de sidste årtier er bekostet af Ny Carlsbergfondet og andre fond og legater, hvis påskønnelsesværdige initiativ i en del tilfælde er kommet også statslige og kommunale bygninger til gode.

At det danske samfund kun i så ringe omfang har gjort noget for udsmykning af sine bygninger, har utvivlsomt flere årsager. Det er således muligt, at det i et demokratisk samfund kan føles, at staten ikke på samme måde som under andre styreformere rent praktisk har brug for at demonstrere sin styrke eller ophøjethed; men tillige hænger denne udvikling utvivlsomt sammen med den stedfindende decentralisering af ansvaret for statsbyggeriet, idet dette ansvar nu er udstykket på en række myndigheder, forskellige ministerier, departementer o.s.v., af hvilke ingen selvstændig har til opgave eller har særlige forudsætninger for at drage omsorg for bygningernes udsmykning. Det nødvendige initiativ i økonomisk og også kunstnerisk henseende har derfor manglet, således at man efterhånden i virkeligheden helt har set bort fra statsbevillinger til sådanne formål. Man kan dog heller ikke for den nyeste tids vedkommende se bort fra, at den tendens, der har eksisteret hos arkitekterne til at undgå en billedkunstnerisk udsmykning af bygningerne, for at selve arkitekten kunne stå så meget klarere, har været i tråd med den nævnte administrative praksis. Denne tilstand virker utilfredsstillende. En afhjælpning af den vil foruden de nødvendige økonomiske midler til løsning af de mange kunstneriske op-

gaver, der trænger sig på ved det omfattende offentlige byggeri, kræve oprettelsen af et særligt og centralt organ til fordeling af disse midler, især til dækning af behovet for udsmykning af statslige bygninger.

Allerede fra 1930-erne har der da også været udfoldet bestræbelser for at formå den danske stat til at tage skridt til etablering af en ordning omfattende kunstnerisk udsmykning af de offentlige bygninger. Således rettede i 1938 den samlede danske kunstnerstand en henvendelse til den daværende regering om, at der ved udførelsen af offentlige bygningsværker skulle afsættes passende beløb til deres kunstneriske udsmykning, når der fra den projekterende arkitekt forelå en begrundet indstilling herom. Henvendelsen affødte følgende svarskrivelse af november 1939 fra indenrigsministeriet til Kunstnersamfundet:

„I et hertil indsendt Andragende har Kunstnersamfundet andraget om, at der maa blive søgt tilvejebragt en Ordning eller Lov tilsigtende at sikre, at der ved Udførelsen af offentlige Bygningsværker kan disponeres over et efter Omstændighederne passende Beløb til kunstnerisk Udsmykning af den paagældende Bygning, naar der fra den projekterende Arkitekt foreligger begrundet Indstilling herom.

I denne Anledning skal man meddele, at Finansministeriet i en over Sagen afgivet Erklæring har udtalt, at samme maa fra raade Indførelsen af en generel Ordning paa det heromhandlede Omraade, herunder ogsaa Oprettelsen af et Fond, hvis Midler skal anvendes med kunstnerisk Udsmykning af Statsbygningværker forØje, og at der i de Tilfælde, hvor Staten opfører Bygninger, som det efter Forholdenes Natur maa anses for rimeligt at gøre til genstand for en særlig kunstnerisk Udsmykning, bør

ske en nærmere Præcisering heraf i Byggeprojekt og Overslag, saaledes at der ogsaa fra Bevillingsmyndighedernes Side kan tages Stilling til Spørgsmaalet i hvert enkelt Tilfælde.

Indenrigsministeriet kan for sit Vedkommende henholde sig hertil. Det tilføjes, at man har anmodet Statens Bygningsraad om ved Behandlingen af forekommende Sager om Opførelse af Statsbygninger at have Opmærksomheden henvendt paa Spørgsmaalet om deres kunstneriske Udsmykning ogsaa i Tilfælde, hvor der ikke af den projekterende Arkitekt maatte være fremsat Forslag herom."

Der kom ingen resultater ud af denne henvendelse.

I begyndelsen af 1941 rejstes sagen påny, denne gang af direktionen for kunstakademiet, der under henvisning til de kår, hvorunder mange malere og billedhuggere levede under den 2. verdenskrigs første år, i en skrivelse af 7. februar 1941 anmodede undervisningsministeriet om, at der måtte blive foretaget skridt til at komme kunstnerstanden til hjælp. Direktionen foreslog, at denne hjælp blev givet kunstnerstanden dels i form af en bevilling til understøttelse af bildende kunstnere, dels ved iværksættelse af kunstnerisk udsmykning af statsbygninger. I førstnævnte henseende resulterede direktionens henvendelse i, at undervisningsministeriets bevilling til indkøb af kunst til støtte af bildende danske kunstnere på finansloven for finansåret 1942—43 blev forhøjet fra 5 000 kr. årlig til 15 000 kr. årlig. Denne bevilling er nu på 20 000 kr. I sidstnævnte henseende resulterede direktionens henvendelse i, at statsministeriet efter undervisningsministeriets anmodning den 5. januar 1942 tilskrev samtlige øvrige ministerier og Grønlands styrelse saaledes:

„Under de nuværende Forhold, hvor større kunstneriske Arbejder paa Grund af den vanskelige økonomiske Situation ikke kan ventes igangsat ved privat Initiativ, fører den bildende Kunst og dens Udøvere en Tilværelse under meget trange Kaar.

Da man maa se en Samfundsopgave i, at det kunstneriske og kulturelle Arbejde

fortsættes og udbygges Tiderne til Trods, skal Statsministeriet under samtidig Paapegen af den økonomiske Nød, der hersker blandt Landets bildende Kunstnere, henstille til samtlige Ministerier, at der ved Opførelsen af nye Statsbygninger søges Midler afsat indenfor de paagældende Byggesummer til Bygningernes kunstneriske Udsmykning, hvor en saadan Udsmykning efter Bygningernes Karakter og Art maa findes naturlig".

Skrivelsen fremkom i henhold til vedtagelse på et ministermøde.

I de følgende år optoges spørgsmålet om at tilvejebringe en fast procentafgift af bevillinger til offentlige byggerier flere gange til overvejelse i undervisningsministeriet, blandt andet efter en henvendelse i 1942 fra kgl. bygningsinspektør, professor *K. Gottlob*, og man tilvejebragte i forbindelse med disse overvejelser oplysninger om den i 1937 i Sverige gennem oprettelsen af „Statens Konstråd" gennemførte ordning af tilsvarende karakter.

I 1948 afholdtes i undervisningsministeriet et møde med deltagelse af repræsentanter for statsministeriet, kunstakademiet og kunstmuseet.

På mødet var der fra alle sider stor interesse for spørgsmålet og almindelig tilslutning til, at der burde nedsættes et rådgivende organ med den opgave 1) at behandle spørgsmål angående kunstnerisk udsmykning af statens nybygninger, til hvilken udsmykning midler efter forhandling med vedkommende arkitekt afsættes i hvert enkelt projekt, 2) at være rede med bistand, hvor der er tale om kunstnerisk udsmykning af bestående statsbygninger, saaledes at midlerne til bekostning heraf søges tilvejebragt ved oprettelse af et fond og eventuelt ved tilvejebringelse af hjemmel til af vedligeholdelseskonti at anvende visse beløb til kunstnerisk udsmykning.

Fra kunstakademiets repræsentanters og direktøren for kunstmuseets side var det dog et ønske, at der gennem en ordning med procentafgift af byggebevillinger eller en lignende ordning — for eksempel en bevilling, der står i forhold til de på statsregnskabet for det foregående finansår opførte udgifter til byggeri og vedligeholdelse — tilvejebragtes midler, af hvilke udgifterne

til den kunstneriske udsmykning kan udredes. Med hensyn til spørgsmålet om en procentafgiftsordning, havde statsministeriets repræsentant fremhævet, at der efter hans mening dels ikke ville være mulighed for at gennemføre den og dels, om den alligevel skulle blive gennemført, ofte ville være vanskeligheder ved at praktisere den.

Der skete herefter ikke yderligere med hensyn til disse spørgsmål, førend der i maj 1952 af kunstnerorganisationerne rettedes en ny henvendelse til regering og lovgivningsmagt, en henvendelse, der blev gentaget og understreget gennem et stort demonstrationstog af landets kunstnere til folketinget. De ønsker, der derunder fremsattes af kunstnerorganisationerne, blev på det varmeste støttet af kunstakademiet. Kunstnerorganisationernes ønsker formuleredes i et opråb, således:

„Kunstnerorganisationerne foreslår snarest nedsat en kommission eller et udvalg med repræsentanter for undervisningsministeriet, boligministeriet og kunstnernes organisationer til overfor undervisningsministeren at fremkomme med forslag til *lovgivning*, som i hovedtræk skal gå ud på følgende:

1. a) At der ved ethvert *statsligt* nybyggeri afsættes et beløb svarende til mindst 2 pct. af byggesummen, hvilket beløb indgår i et *fond* til fremme af de bildende kunstners medvirken ved bygnings udformning og udsmykning. Fondet bestyr es af det under b) omhandlede kunstråd.

b) Der nedsættes et særligt organ, *kunstråd*, bestående af repræsentanter for undervisningsministeriet og kunstnernes faglige organisationer til bestyrelse af det under a) nævnte fond.

c) Fondets midler anvendes til kunstnerisk udsmykning af nybygninger i samarbejde med vedkommende byggeføretagenders arkitekt og efter forslag fra denne eller kunstrådet. Fondets midler kan endvidere anvendes til kunstnerisk udsmykning — derunder indkøb af bildende kunst — til allerede opførte bygninger.

d) Udformning af de nærmere regler for kunstrådets virksomhed.

Det henstilles, at udvalget ved forarbejderne til ovennævnte lovgivning under-

søger mulighederne for tilvejebringelse af midler til kunstnerisk udsmykning af *kommunalt* byggeri (skoler, alderdomshjem m. v.) navnlig i de tilfælde, hvor byggeriet sker ved statstilskud, således at mindst 2 pct. af den samlede byggeudgift kan indgå i det under I a omhandlede fond. Man henstiller endvidere, at der ved bevilling af de i den nuværende boligstøttelov kapitel VII omhandlede statslån til bygninger med socialt og kulturelt formål i byggesummen indregnes udgifter til kunstnerisk udsmykning.

2. At der vedtages en lov om omsætningsafgift for bildende kunst i lighed med den norske lov af 4. november 1948 om afgift på offentlig omsetning av bildende kunst, i henhold til hvilken der ved al omsætning af kunst (malerier, skulptur, tegnekunst m. v.) i forretninger, på separat- eller kollektive udstillinger og ved alle former for auktion betales 3 pct. af købesummerne. Afgiften indgår i et fond, som administreres af „Bildende Kunstneres Styre“, suppleret med et medlem udnævnt af Kirke- og undervisningsdepartementet. Fondets midler anvendes fortrinsvis til støtte af ældre norske kunstnere eller disses efterladte, men endvidere til støtte for talentfulde unge kunstnere.

I Norge er for tiden på dagsordenen et af „Bildende Kunstneres Styre“ til Kirke- og undervisningsdepartementet indgivet forslag om, at 2 pct. af byggeomkostningerne ved alt offentligt byggeri skal afsættes til kunstnerisk udsmykning."

I erkendelse af, at staten i vor tids samfund må have særlige forpligtelser overfor kunsten, nedsatte undervisningsministeren herefter den 3. februar 1954 nærværende kommission.

Kommissionen har undersøgt, i hvilket omfang der ydes støtte til kunstnerisk udsmykning af offentligt byggeri i forskellige vesteuropæiske lande, hvis samfundsstruktur står den danske nær. Det har herved vist sig, at der i disse lande foreligger en problemstilling af samme karakter som her i landet, men at man dog i adskillige lande allerede har taget et vist initiativ til at afhjælpe forholdene på en måde, der nærmer sig den, kunstnerorganisationerne her i

landet har ønsket gennemført. Det drejer sig om følgende lande:

Belgien.

Ved årlige bevillinger på statens budget ydes der tilskud til udsmykning af statsbygninger; for 1954 er ydet 1 million belg. frcs.

Frankrig:

Der afsættes 1 pct. af udgifterne ved undervisningsministeriets byggearbejder til kunstnerisk udsmykning.

Holland:

Ved ministerrådsbeslutning af september 1951 er fastsat, at 1½ pct. af udgifterne til opførelse af nybygninger, der er egnede til udsmykning, kan anvendes til en sådan udsmykning.

Vesttyskland:

Efter beslutning af 25. januar 1950 af den vesttyske forbundsdag skal der ved alle forbundsrepublikkens statslige byggerier, for så vidt det enkelte byggeris karakter og rammer motiverer det, afsættes 1 til 2 pct. af byggesummen til kunstnerisk udsmykning.

Sverige:

Til disposition for det ved kgl. instruks af 26. november 1937 oprettede Statens Konstråd bevilges for hvert enkelt år beløb, der tilsigter at ækvivalere mindst 1 pct. af byggesummen for de enkelte byggerier indenfor grupper af bygninger, der betragtes som særligt egnede til udsmykning. Bevillingen har siden finansåret 1953—54 været på 200 000 sv. kr.

Det er endvidere for kommissionen oplyst, at adskillige store europæiske byer årligt yder undertiden endog meget betydelige beløb til kunstnerisk udsmykning i de pågældende byer. Det kan således, som værende af særlig interesse for danske forhold, anføres, at Oslo kommune igennem de sidste 36 år gennemsnitligt har ydet 1 million kr. årligt til kunstneriske formål.

Også adskillige danske kommuner har udvist et selvstændigt initiativ med hensyn til udsmykning af kommunale bygninger. Dette hænger formentlig dels sammen med, at der i kommunerne opføres en del bygninger af klart repræsentativ karakter, f. eks.

rådhus, ved hvilke en kommunes indbyggere oftere vil finde en udsmykning ønskelig og dels med, at der indenfor det lokale styre ikke er samme afstand mellem de enkelte organer, der er impliceret i et byggeri, som indenfor statsadministrationen.

Københavns kommune bevilger nu årligt 40 000 kr. til et i 1897 oprettet kunstfond, hvoraf der afholdes udgifter til billedkunst. I de tilfælde, hvor der har været tale om større kunstneriske udsmykningsopgaver, har udgifterne måttet dækkes af fondets gennem årene opsparede midler eller gennem særbevillinger, således da der i 1936 bevilgedes 150 000 kr. til en udsmykning af rådhusets bryllupssal (Joakim Skovgaard).

Aarhus by har tilvejebragt et fond, der oprindeligt i 1945 androg 200 000 kr., væsentligst til indkøb af malerier og skulpturer, men hvoraf der også er bekostet udsmykningsarbejder, således ved opstilling af digterbuster på folkebibliotekets facade. Af et andet særligt fond til udsmykning af rådhuset, hvortil der også er ydet bidrag fra privat side, er der fra 1941 til 1954 afholdt 670 000 kr., hvoraf 460 000 kr. er anvendt til egentlige billedkunstneriske udsmykningsarbejder, medens der for 210 000 kr. er anskaffet paneler, møbler m. v. Af de enkelte ved Aarhus rådhus udførte arbejder kan nævnes Ceres brønden (Mogens Bøggild), der kostede 160 000 kr. samt et mosaikarbejde (Mogens Bøggild og Agnete Varming), oprindeligt beregnet til forhallens gulv, senere planlagt ophængt, hvortil udgifterne har andraget 155 000 kr.

Odense by har i en årrække stillet 5 000 kr. til rådighed til indkøb af yngre fynske kunstners arbejder, men først i forbindelse med opførelsen af byens nye rådhus, der påbegyndtes i 1941, er der afsat midler på kommunens budget til billedkunstneriske udsmykningsarbejder. Det hidtil anvendte beløb andrager ca. 28 000 kr., og hertil vil senere komme 225 000 kr. til et relief (Yan Kaj Nielsen) samt et beløb til bryllupssalens vægdekoration.

Kommissionen har tilvejebragt materiale, der viser, hvorledes der herudover i en række tilfælde i enkelte kommuner på selvstændigt lokalt initiativ og bekostning er foranlediget udført billedkunstneriske udsmykningsarbejder på skoler, alderdomshjem o. s. v. Blandt de lokaliteter, hvor der så-

ledes arbejdedes på eller fuldførtes udsmykningsprojekter i 1954 kan nævnes:

Aulaen i Rødby nye byskole, St. Severin skolen i Haderslev, Hans Tavsens kirke i Odense (mosaikalter), Aaby kommuneskoles sangsal, Louise-skolen i Haderslev, Vestergades skole i Herning, el-værket Fyensværket i Odense, Nørre Sundby nye skole, den fynske handelshøjskole, Tietgenskolen i Odense, Lillerød skole, Hedehusene nye skole, festsalen på Varde nye alderdomshjem samt Gerlev-Draaby sogneskole.

Der har været enighed i kommissionen om, at det vil være af største betydning, at der, såfremt der tilvejebringes statsmidler til udsmykning af statsbygninger, i tilslutning hertil skaffes et beløb, som kan komme også kommunale bygninger og eventuelt andre for offentligheden betydningsfulde bygninger til gode. Man vil herigennem kunne komme det initiativ, der eksisterer rundt om i kommunerne, og som er belyst gennem ovenstående opregning, til hjælp, og såvel gennem det økonomiske tilskud som ved råd og vejledning kunne medvirke til, at billedkunstneriske arbejder af høj kvalitet får en videre udbredelse. Man har herved også taget i betragtning, at statsbygningerne, som primært må komme i betragtning ved tildelingen af midler fra statens side, overvejende er beliggende i landets købstæder eller i hovedstadsområdet, medens de kommunale bygninger, der udgør størstedelen af det offentlige byggeri, er spredt ud over hele landet. Tilsvarende overvejelser vil kunne gøres gældende for amternes vedkommende. Når således de kommunale og amtskommunale bygninger føjes til de statslige, om hvis udsmykning kommissionens overvejelser primært drejer sig, bliver det en meget betydelig kreds af bygninger, hvis udsmykning, man kunne tænke sig at søge fremhjulpet.

For statens vedkommende kan således anføres retsbygninger, politigårde, statsgymnasier, statsseminarier, højere læreanstalter foruden centraladministrationens og de derunder hørende institutioners bygninger. Specielt hvad angår det militære byggeri, vil det være af betydelig værdi, at mandskabet på samlingsstuerne på kaserne og i fritidshjem kan få føling med billedkunsten. Det kan heller ikke udelukkes, at der kan være anledning til at yde

bidrag til udsmykning af jernbanestationer eller posthuse.

For amternes vedkommende vil det især være sygehuse, der kan komme på tale som udsmykningsobjekter, og for kommunernes foruden kirker og rådhus, skoler, biblioteker, sygehuse, sognegårde og kulturhuse samt sådanne anlæg, som har særlig betydning for offentligheden såsom torve- og havnepladser, park- og sportsanlæg. Endelig er der bygninger og anlæg, der, omend de formelt ejes af selvejende institutioner, reelt er offentlige eller af stor betydning for offentligheden og som således vil være egnede til at modtage en vis støtte til eventuelle udsmykningsarbejder. Dette gælder en række kirker, højskoler, husholdningsskoler og andre faglige skoler.

Der er ikke hermed forsøgt at give en udtømmende opregning af de bygninger, hvis udsmykning kan komme på tale. Man vil således kunne tænke sig, at udviklingen vil medføre, at helt andre grupper af bygninger som for eksempel tekniske anlæg vil kunne blive genstand for mere omfattende udsmykningsarbejder, således som det er sket i Norge med hensyn til Oslo elektricitetsværk.

Det kan konstateres, at antallet af udsmykningsobjekter er overordentlig stort i forhold til de midler, der vil kunne blive tale om at yde til sådanne formål.

På linie med den foranstående afgrænsning af kredsen af udsmykningsobjekter har kommissionen overvejet, hvad der overhovedet kan betegnes som udsmykning i relation til et forslag om ydelse af statsstøtte til en sådan ved offentlige bygninger. En afgrænsning er ofte markeret i det foregående gennem anvendelsen af for eksempel ordene „billedkunstnerisk udsmykning“, idet man herved har villet udtrykke, at man har tænkt på den medvirken ved bygningernes udsmykning eller eventuelt udformning, der udføres af de bildende kunstnere, det vil sige, de kunstnere, der traditionelt henregnes under grupperne billedhuggere og malere. Den andel, arkitekten har i en bygnings udsmykning, falder således udenfor, hvad man har kunnet beskæftige sig med. Eksempelvis kan nævnes, at opsætning af paneler, trappegelændere o. s. v. uanset materialets kostbarhed eller genstandenes kvalitet i almindelighed må henregnes til,

hvad der normalt falder indenfor arkitektens formgivning. Sådanne foranstaltninger er da også hidtil blevet afholdt over de almindelige byggeegnenskaber og således, at arkitekten har fået sædvanligt vederlag i forhold til de dermed forbundne udgifter. Ligeledes må anskaffelsen af tæpper, møbler o. s. v. som regel falde uden for den billedkunstneriske medvirken ved en bygnings indretning.

Med hensyn til den såkaldte „løse“ kunst, f. eks. staffeli-malerier, grafik og visse former for skulpturer må det vel indrømmes, at dens tilvejebringelse til en bygning i høj grad kan betragtes som en billedkunstnerisk udsmykning, men det må dog samtidig fastholdes, at det, man først og fremmest tænker på, når der tales om bygningers udsmykning, er de større dekorationsarbejder, der indgår som et fast led i bygningerne. Tilvejebringelsen af „løs“ kunst til de offentlige bygninger kan derfor kun være en mere sekundær opgave for en eventuel bevilling. De dekorative arbejder vil kunne bestå i skulptur, eller for malernes vedkommende freskomalerier, arbejder i olie eller emaillefarve eller med farvekalkpuds. Hertil vil kunne komme arbejder i keramik, glas, emaille, mosaik eller tekstil. Man må endvidere regne med, at de nye materialer, der anvendes ved det moderne utraditionelle byggeri, vil bevirke fremkomsten af helt nye udsmykningsformer.

Sådanne dekorative arbejder er meget kostbare. Eksempler herpå er givet foran under omtalen af nogle i Aarhus og Odense gennemførte opgaver. Belysende i denne henseende er også udgifterne til udsmykningen af idrætshøjskolen i Sønderborg, hvor der oprindeligt af fondsmidler var afsat 750 000 kr. til udsmykningen, medens selve byggesummen vil andrage 8 millioner kr. Men man må i denne forbindelse være opmærksom på, at det, der gør disse dekorative arbejder særlig kostbare, er de betydelige udgifter til materialer, stilladser og håndværksmæssig assistance, for billedhuggerens vedkommende især til broncestøbning eller anskaffelse af egnede stenarter.

Kommissionen har tilvejebragt et eksempelvis materiale vedrørende billedkunstneriske arbejder, der er udført indenfor de sidste 20 år. til belysning af de udgifter, der ved forskellige traditionelle typer af

udsmykningsarbejder er medgået til materialer m. v. i forhold til, hvad kunstnerne har oppebåret i honorarer for deres medvirken:

Mosaikvægdekoration i Frederiksberg svømmehal (*Vilhelm Lundstrøm*, 1938): 80 000 kr. heraf kunstnerhonorar 50 000 kr.

Freskovægmaleri i maskinskolen i København (*Kræsten Iversen*, 1952): omkostninger 35 000 kr., heraf kunstnerhonorar 23 000 kr.

Olievægmaleri i radiohuset i København (*Folmer Bendtsen*, 1952): 25 000 kr., heraf kunstnerhonorar 17 000 kr.

Stenrelief (kalk) i Aarhus rådhus (*Anker Hoffmann*, 1952): 20 000 kr., heraf kunstnerhonorar 12 000 kr.

Bronceskulptur: havhestespringvandet i Odense (*Hugo Lisberg*, 1938): 30 000 kr., heraf kunstnerhonorar 12 000 kr.

Granitskulptur: monumentet på Bispebjerg kirkegård for de faldne (*Poul Søndergård*, 1947): 60 000 kr., heraf kunstnerhonorar 30 000 kr.

Granitskulptur: frihedsmonumentet i Aarhus (*Knud ~Nellemose*, 1953): 52 000 kr., heraf kunstner honorar 20 000 kr.

Bronceskulptur på udsmykket stensokkel: frihedsmonumentet i Silkeborg (*Knud Nellemose*, 1951): 54 000 kr., heraf kunstnerhonorar 29 000 kr.

Hvad man i første række må stile henimod at tilgodese gennem en statsbevilling, må som nævnt være de store dekorative opgaver, som det ellers ikke længere, eller ialtfald kun i meget begrænset omfang er muligt at få udført. I overensstemmelse med de tendenser, der er fremme i tiden, må der i denne forbindelse stræbes henimod, at opgaverne i videst muligt omfang udføres i samarbejde mellem de bildende kunstnere og arkitekterne i modsætning til de fra nyere tid kendte udsmykningsarbejder herhjemme, der så godt som alle er tænkt og udført efter bygningernes endelige projektering eller opførelse. Blandt andet er beregningerne af lys- og farvevirkninger i den moderne arkitektur så væsentlige og så komplicerede, at et sådant samarbejde vil være af afgørende betydning for den homogene virkning af samspillet mellem det billedkunstneriske og det arkitektoniske værk. Hertil kommer, at sam-

arbejdet vil kunne virke gensidigt inspirerende på de samarbejdende parter. I fortsættelse af denne tankegang er det naturligt for kommissionen at pege på den betydning, der ligger i, at det kommende samarbejde etableres på så bred en basis som muligt. Hvis man skal gøre sig håb om at skabe en fornyet tradition for samspillet mellem arkitekturen og de bildende kunster, bør man ikke mindst i den første fase holde døren åben for mere eksperimenterende arbejder. Den projekterende arkitekt kommer i denne forbindelse nødvendigvis til at spille en væsentlig rolle, ikke blot fordi de grundlæggende tanker i hans skitseforslag danner et naturligt udgangspunkt, men også fordi et lykkeligt resultat af samarbejdet forudsætter valget af kunstnere, der står arkitekten nær i opfattelsen af de kunstneriske problemer. For opnåelsen af de mål, kommissionen sætter sig, kan det da få afgørende betydning, at man fra statens side bestræber sig på en fordeling af de foreliggende byggeopgaver på en bredere kreds af arkitekter end den, der mere eller mindre direkte er knyttet til den statslige administration.

En forudsætning for samarbejdets effektive gennemførelse vil være, at det etableres på det tidligst mulige stadium af byggeriet, altså så nær som muligt det tidspunkt, hvor arkitekten i skitseprojektet har angivet sin hovedide efter bygherrens ønsker og bygningens formål. Allerede under udførelsen af detailprojekteringen vil det altså være ønskeligt at inddrage i arbejdet de billedkunstnere, som vælges til at medvirke ved bygningernes udsmykning.

For at kunne fremskaffe dette billedkunstneriske indslag allerede på et så tidligt tidspunkt, vil det være nødvendigt, at der åbnes en særlig mulighed for dækning af udgifterne ved den billedkunstneriske projektering, således at denne kan vederlægges også i tilfælde, hvor projektet ikke kommer til udførelse.

Gennemgangen af udsmykningsobjekterne og af de former for udsmykning, der især vil kunne komme i betragtning, har vist, at der vil kunne anvendes et endog meget stort beløb til udsmykningsformål. Kommissionen har i sine overvejelser med hensyn til størrelsen af det beløb, den kunne gå

ind for, taget sit udgangspunkt i de fra kunstnerside, senest ved henvendelsen i 1953 fremsatte ønsker om, at der ved ethvert statsligt og eventuelt også ved kommunalt og offentligt støttet nybyggeri afsættes et beløb svarende til mindst 2 pct. af byggesummen til indtægt for et fond til billedkunstnerisk udsmykning dels ved nybyggeri og dels ved allerede opførte bygninger.

Dette forslag er i overensstemmelse med internationalt ret udbredte ønsker inden for kunstnerkredse. Den bevilling, der som omtalt foran side 8 oprindeligt stod til rådighed for det svenske Statens Konstråd tilsigtede at ækvivalere mindst 1 pct. af byggesummen for visse grupper af bygninger. Bevillingen er siden blevet fikseret til et bestemt beløb; men de svenske kunstnere arbejder for påny at få bevillingen sat i bestemt relation til byggeriets omfang. Tilsvarende har norske kunstnere rettet henvendelse til kirke- og undervisningsdepartementet om indførelsen af en 2 pct.s afgift på offentligt byggeri til kunstnerisk udsmykning. Et vidt forum opnåede tanken, da der, under den i Venedig i 1952 under Unesco's auspici afholdte internationale kongres af billedhuggere og arkitekter til drøftelse af kunstnerens stilling i de moderne samfund, vedtoges en resolution, hvori det anbefalede deltagerlandenes regeringer at gennemføre en ordning, hvorefter 2 pct. af bevillinger til offentligt byggeri afsattes til billedkunstnerisk udsmykning.

Under kommissionens overvejelser har man straks opgivet tanken om at pålægge også kommuner en afgift af bevillingerne til det kommunale byggeri. En tvangsmæssig ordning i denne henseende ville stride mod det kommunale selvstyre, og kommissionens kommunalpolitiske medlemmer har klart taget afstand fra en sådan tanke og henvist til, at hvad der skal gennemføres for kommunernes vedkommende, må ske på frivillig basis.

Tilsvarende har man set bort fra tanken om tvangsmæssigt at pålægge det private, statsstøttede byggeri en særlig udsmykningsafgift. Man har herved også set hen til, at en sådan afgift ville stå i modsætning til bestræbelserne for at nedbringe omkostningerne ved det almindelige boligbyggeri mest muligt.

Med hensyn til det offentlige byggeri har der været enighed indenfor kommissionen om, at ikke alle grupper indenfor dette kunne inddrages under en afgiftsordning, men at der måtte være en vis adækvans eller sammenhæng mellem de grupper, man pålægger afgiften, og dem, der skulle nyde godt af den.

Det samlede offentlige byggeri, der herefter har interesse i denne forbindelse, er groft beregnet til 250 millioner kr. årlig, hvoraf det statslige civile byggeri skønsmæssigt kan ansættes til 55 millioner. Til dette beløb vil kunne lægges 55 millioner kr., afsat til den udsmykningsegnede del af det militære byggeri, således at det samlede statslige udsmykningsegnede byggeri vil andrage 110 millioner kr. 2 pct. heraf ville andrage 2,2 millioner kr., idet man dog måtte regne med en ikke ubetydelig reduktion ved en detailleret gennemgang af de enkelte byggerier med henblik på en udskillelse af det byggeri, som ikke egner sig til at komme i betragtning.

De ovennævnte tal er baseret på det i maj 1954 foreliggende budget vedrørende statens anlægs- og byggearbejder i 1954—55 og antoges dengang at angive normen for statsbyggeriet 10—15 år fremover, idet de forskydninger, der kunne tænkes på grund af indskrænket militært byggeri, med tiden ville komme det civile byggeri til gode. I den forløbne tid indtil marts 1955 er dette budget imidlertid undergået en omfattende reduktion, og en 2 pct.s afgift af det reducerede budget for 1954—55 måtte efter de skete reduktioner antages at ville udgøre ca. 1,6 mill. kr., medens en tilsvarende afgift for 1955—56 må forventes at ville indbringe et yderligere reduceret beløb.

Allerede den således under kommissionens arbejde skete reduktion af bevillingerne til det offentlige byggeri illustrerer en af de indvendinger, der kan rettes imod procentprincippet, nemlig at beløbet vil komme til at svinge i takt med den offentlige anlægsvirksomhed, hvilket allerede rent praktisk vil være ubehageligt derved, at det vil være vanskeligt at planlægge mere omfattende udsmykningsarbejder, fordi man ikke ved påbegyndelsen af et flerårigt arbejde med sikkerhed kan antage, at der vil blive midler til fuldførelsen.

Hertil kommer som noget væsentligere, at

en procentordning ville kræve et meget omfattende administrativt arbejde med forsøg på at afgrænse kredsen af de bygninger, som man adækvat kunne pålægge procentafgiften.

Der ville opstå talrige tvivls- og fortolknings spørgsmål med hensyn til, om et givet byggeri skulle belægges med afgift, ligesom det i nogle tilfælde kunne være vanskeligt at pålægge den myndighed, der optræder som bygherre, en egentlig afgift. Dette sidste kunne praktisk tænkes ved byggeri foretaget af statsbanerne eller postvæsenet, idet disse virksomheder i henhold til gældende lovbestemmelser skal drives efter forretningsmæssige principper, og i konsekvens heraf vil man formentlig vanskeligt kunne pålægge disse styrelser større investeringsudgifter, end de ud fra forretningsmæssige synspunkter finder nødvendig.

Af afgørende betydning for kommissionen har det imidlertid været, at man ikke kan inddrage det kommunale byggeri under en procentordning. En direkte inddragen ville som foran nævnt være udelukket, men også en indirekte, hvorved der i kraft af en procentafgift på det statslige byggeri fordeltes betydelige beløb til kommunerne, må betragtes som uigennemførlig. Der vil kunne opstå forventninger om, at de bygninger, der får pålagt en afgift, til en vis grad også skal nyde godt deraf, og ligesom det vil være vanskeligt tænkeligt, at en kommune bidrager til udsmykningsarbejder i en anden, vil man næppe heller kunne regne med, at en afgift på statsbyggeri i videre omfang skulle kunne komme kommunale bygninger til gode.

Kommissionen har anset det for meget ønskeligt, at også det kommunale byggeri bliver inddraget i en tilskudsordning, og i erkendelse af de fornævnte vanskeligheder har man forladt tanken om en procentafgift til fordel for etableringen af en fast årlig statslig dispositionsbevilling til formålet. Det må også være det afgørende, at der tilvejebringes midler til udsmykningsarbejder, og ikke, på hvilken bevilningsbasis disse midler skaffes.

Med udgangspunkt i det fornævnte budgital fra maj 1954 for finansåret 1954—55 har et beløb af 2 mill. kr. været fremført under overvejelserne om størrelsen af en sådan dispositionsbevilling. Det er dog

givet, at dette beløb dels ved en revision af de oprindeligt foreliggende tal gennem en nøjere gennemgang af de enkelte byggerier dels ved en ajourføring af tallene ved benyttelse af regnskabstallene, måtte reduceres betydeligt, selvom man opretholdt forestillingen om en 2 pct.s ordning.

Kommissionen har under hensyn til de mange og store opgaver, der vil kunne foreligge, og for hvilke der er redegjort i det foranstående, ikke på forhånd kunnet udelukke muligheden af, at en bevilling af en størrelsesorden af 2 mill. kr. allerede nu forsvarligt vil kunne udnyttes til udsmykningsformål, men man har dog i alle tilfælde fundet det hensigtsmæssigt, at en nyordning startes med et mindre beløb, der så vil kunne sættes i vejret, efterhånden som de indvundne erfaringer viser, at dette er påkrævet. Man er derfor enstemmigt gået ind for, at der søges tilvejebragt en dispositionsbevilling på 700 000 kr. Det er herved taget i betragtning, at dette beløb som nedenfor omtalt, suppleret med kommunernes bidrag, vil betyde, at der til formålet ydes ca. 1,15 mill. kr. af det offentlige.

Dispositionsbevillingen, som passende vil kunne benævnes „Statens kunstfond“, har man tænkt sig fordelt og administreret efter samme principper, som er gældende for dispositionsbevillingerne til videnskabelige formål, nemlig Statens almindelige Videnskabsfond og Rask-Ørsted fondet, jfr. lov nr. 215 af 7. juni 1952 om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond“ samt lovbekendtgørelse nr. 472 af 2. december 1948 om oprettelse af „Rask-Ørsted fondet“, som ændret ved lov nr. 211 af 11. juni 1954. I lighed med, hvad der er gældende for de to store videnskabelige dispositionsbevillinger, har man fundet det rigtigst, at der åbnes en mulighed for overførelse fra det ene år til det andet af, hvad der af rådighedssummen ikke måtte blive brugt i det enkelte år.

Til imødekommelse af kommissionens enstemmige ønske om, at der af fondet ydes tilskud også til udsmykningsarbejder ved kommunale bygninger eller ved andre for offentligheden eller for videre kredse betydningsfulde bygninger og anlæg, har man fundet det passende, at der åbnes mulighed for at anvende indtil en tredjedel af fondets rådighedsbeløb. Da de midler, der vil

kunne komme i betragtning for fondet, ikke vil kunne nå op på, hvad der fra kunstnerens side var fremsat ønske om, har der været enighed om, at støtten til de kunstneriske arbejder ved ikke-statslige bygninger kun ydes med indtil en tredjedel af de med de pågældende udsmykningsarbejder forbundne samlede udgifter. Det er indgået i kommissionens overvejelser ved fastsættelsen af denne sats, at udsmykningsarbejderne som regel vil andrage en mindre del af de samlede byggeprojekter, således at kommunerne, når de har råd til et stort byggeri, kun sjældent vil kunne henvise til økonomiske forhold som ganske afgørende for, at udsmykningsarbejder ikke søges gennemført. Af hensyn til ganske særlige forhold, der vil kunne gøre sig gældende ved enkelte ikke-statslige byggerier, har man dog ment, at der bør være en mulighed for, at udsmykningsudgifterne kan dækkes med indtil halvdelen fra fondets side. Et sådant yderligere tilskuds ekstraordinære karakter har man tilkendegivet derved, at en fravigelse af trediedelsreglen ikke kan foretages af fondsadministrationen alene, men kræver undervisningsministeriets tilslutning. En undtagelse fra trediedelsreglen har man fundet hensigtsmæssig, for såvidt angår projekteringsudgifter. For at fremme den side af fondets formål, som går ud på at udvikle og stimulere interessen for billedkunstnerisk udsmykning, har man anset det for rigtigt at gøre det første led i enhver udsmykning, nemlig udarbejdelsen af skitseprojektet, risikofrit og eventuelt gratis for kommunerne, idet udgifterne hertil fuldt skal kunne dækkes af fondet. Kommer projektet ikke til udførelse med tilskud fra fondet, vil der normalt ikke blive pålagt kommunerne tilbagebetalingspligt af det af fondet ydede tilskud, men gennemføres projektet, skal det til projekteringen ydede beløb fratrækkes i det samlede tilskud til udsmykningsarbejdet.

Hvis man går ud fra, at andelen til kommunerne og andre, der vil andrage 700 000 kr. : 3 = 233 333 kr. årlig, fuldt ud bliver udnyttet, og at kommunerne selv yder et dobbelt så stort beløb eller 466 666 kr., skulle der herefter fremover fra det offentlige side blive anvendt 700 000 kr. + 466 666 kr. = ca. 1,15 mill. kr. til udsmykningsformål årlig.

Såfremt fondet ad åre forhøjes, vil der kunne være anledning til at tage op til overvejelse, om det vil være muligt samtidigt at ændre satserne for tilskud til udsmykningen af ikke-statslige bygninger.

En revision af de foreslåede bestemmelser må formodes at blive påkrævet, da ordningen bliver en fuldstændig nyskabelse indenfor dansk kulturliv. De større dekorative arbejder, som fondet i første række skal tilgodese, strækker sig ofte over flere år, hvorfor den rimelige finansiering først vil kunne opgøres efter en årrække. Kommissionen har ment, at der først i løbet af en 4 års forsøgsperiode vil være tilvejebragt et fornødent overblik over fondets virke, således at en revision kan finde sted til den tid; men da en meget stor del af fondets beløb vil medgå til håndværkerlønninger m. v., vil det dog være sikrest, at man ikke på forhånd udelukker sig fra en tidligere revision, for eksempel nødvendiggjort af prisstigninger m. v.

Finansministeriets repræsentant i kommissionen har ved sin tilslutning til den anførte rådighedsbevilling givet udtryk for, at det fra finansministeriets side er en forudsætning for tilslutningen, at der samtidig tilvejebringes hjemmel for indtægter af tilsvarende størrelse. (Spørgsmålet om udarbejdelse af et eventuelt forslag til dækningslov er ikke pålagt kommissionen).

I kunstnernes henvendelse til undervisningsministeriet i 1953 fremsattes ønske om nedsættelsen af et særligt organ, et „kunst-råd“, bestående af repræsentanter for undervisningsministeriet og kunstnernes faglige organisationer, til bestyrelse af et fond til fremme af de bildende kunstneres medvirken ved bygningernes udformning og udsmykning.

I overvejelserne om karakteren af ledelsen af Statens kunstfond har man ikke ment at burde tillægge denne ledelse en benævnelse, som den i kunstnerhenvendelsen foreslåede. Ledelsen af kunstfondet vil få til opgave at fordele og administrere det til enhver tid værende rådighedsbeløb og endvidere at give råd og vejledning ved henvendelser udefra for eksempel fra bygherrer eller arkitekter om spørgsmål, der vedrører fondet. Det er derimod ikke meningen, at fondets ledelse skal remplacere akademirådet ved Det kgl. Akademi for de skønne

Kunster, der ifølge kunstakademiets fundats er rådgivende for staten i kunstneriske anliggender, som rådgiver for staten i andre kunstneriske anliggender *end* de fornævnte. Man har derfor fundet betegnelsen „kunst-råd“, der forøvrigt er navnet på den svenske institution til fordeling af statsmidler til udsmykningsarbejder, mindre hensigtsmæssig, således at ledelsen foreslås benævnt styrelsen for Statens kunstfond.

Kommissionen har overvejet at foreslå en styrelse bestående af ganske få medlemmer, men da der er mange interesser, som det vil være af betydning at få repræsenteret i styrelsen, må man i stedet foreslå, at der etableres en større styrelse, der varetager de mere generelle anliggender, medens et mindre forretningsudvalg påtager sig fondets daglige ledelse, støttet af et sekretariat.

De interesser eller institutioner, man mener bør være repræsenteret i styrelsen, er:

- 1) Undervisningsministeriet, idet fondet henhører under dette ministerium.
- 2) Boligministeriet, hvis repræsentant vil kunne lette kontakten med det offentlige byggeri og derigennem et eventuelt initiativ fra styrelsens side.
- 3) Statens Museum for Kunst, da det må være af betydning, at der i styrelsen sidder en kunstkyndig, der ikke er udøvende kunstner, men som i kraft af bl. a. sin kunsthistoriske viden forventes at stå friere overfor de kunstneriske problemer.
- 4) De kommunale råd og organisationer, nemlig Københavns magistrat, den danske købstadforening, de samvirkende sognerådsforeninger, foreningen af kommuner med købstadmæssig bebyggelse samt amtsrådsforeningen i Danmark. Frederiksberg og Gentofte kommuner er indgået på i denne relation at lade sig repræsentere af den danske købstadforening.

Repræsentanterne for de kommunale råd og organisationer, der ligesom repræsentanterne for undervisningsministeriet og for boligministeriet repræsenterer bygherrerne, vil udadtil over for de ikke-statslige bygherrer kunne fremme fondets ide.

- 5) Akademirådet for Det kgl. Akademi for de skønne Kunster og de anerkendte faglige kunstnerorganisationer.

Det vil for den enkelte kunstner i styrelsen blive et meget stort ansvar at skulle tage stilling til sine kollegers arbejde. Der har derfor været enighed i kommissionen om hensigtsmæssigheden af, at hver kunstgren, d. v. s., billedhuggerkunsten, bygningskunsten og malerkunsten bør være repræsenteret ved to styrelsesmedlemmer. I overensstemmelse hermed har man foreslået, at akademirådet udpeger tre medlemmer, heraf et udpeget af sektionen for billedhuggerkunst, et af sektionen for bygningskunst, et af sektionen for malerkunst, samt at de tre anerkendte faglige kunstnerorganisationer „Danske Arkitekters Landsforbund“, „Dansk Billedhuggersamfund“ og „Malende Kunstneres Sammenslutning“, hver udpeger et medlem. For at koordinere udpegningen vil man finde det hensigtsmæssigt, om udpegningen af kunstnerrepræsentanter kan ske i samråd mellem akademirådet og de faglige organisationer.

Styrelsen vil herefter komme til at bestå af 12 medlemmer.

For at sikre sig alsidigheden hos den del af styrelsens medlemmer, der repræsenterer de aktive kunstnere, har kommissionen fundet det ønskeligt, at det i de nærmere regler for styrelsen fastsættes, at der for disse styrelsesmedlemmers vedkommende sker en fornyelse i det omfang, det er foreneligt med kravet om en vis kontinuitet i styrel-

sens virksomhed. Det foreslås derfor, at hvert år en af akademirådets repræsentanter og en af repræsentanterne for de faglige organisationer, dog ikke begge fra samme kunstgren, afgår fra styrelsen. Samtidig foreslås det at udelukke umiddelbart genvalg af disse styrelsesmedlemmer.

I denne forbindelse kan også bemærkes, at kommissionen har fundet det rigtigst, at der for valg eller genvalg af samtlige styrelsesmedlemmer fastsættes en aldersgrænse på 70 år.

Beskikkelsen af styrelsens medlemmer samt beskikkelsen blandt medlemmerne af formand og næstformand foreslås foretaget af undervisningsministeren.

Det forretningsudvalg, som bør varetage fondets daglige ledelse, og som ønskes så lille og handlekraftigt som muligt, må i alt fald omfatte en repræsentant for hver af de 3 kunstarter samt undervisningsministeriets repræsentant i styrelsen. Af administrative grunde må det være naturligt, at styrelsens formand også er formand for forretningsudvalget. Såfremt derfor formanden ikke er blandt de ovenfor nævnte medlemmer af forretningsudvalget og således må tiltræde dette, vil det blive på 5 medlemmer.

I overensstemmelse med det foranstående har man udarbejdet det i kapitel III anførte udkast til forslag til lov om Statens kunsthånd, til bemærkninger til lovforslaget samt til kgl. anordning om Statens kunsthånd, således at udkastet til lovforslaget og til bemærkningerne til lovforslaget er sammenarbejdet med forslaget om etablering af den i kapitel II omhandlede dispositionsbevilling.

Kapitel II.

Indførelse af en afgift til de bildende kunstnere ved senere overdragelser af deres værker eller gennemførelse af en ordning til erstatning herfor.

Man er i løbet af det sidste århundrede i stigende grad blevet opmærksom på, at billedkunstnerne ikke altid opnår et rimeligt økonomisk udbytte af deres produktion gennem salget af deres værker. Forholdene tvinger dem ofte til at afhænde disse til priser, som står i et åbenbart misforhold til den værdi, værkerne senere viser sig at have. Ikke mindst i nyere tid har eksemplerne herpå været mange, utvivlsomt tildels fordi kunstens udvikling tilsyneladende har bestået i en række revolutionære skift, som samtiden i første omgang har stået uforstående overfor, og hvis æstetiske landvindinger først efterhånden er blevet værdsat. I konsekvens af denne erkendelse, der også kan siges at stå i sammenhæng med et kunstnerretligt princip, hvorefter båndet mellem kunstneren og det af ham skabte værk ikke totalt bør afbrydes, selvom kunstneren sælger værket, har man i en række lande gennemført love om afgift til de bildende kunstnere ved senere overdragelser af deres værker, den såkaldte „droit de suite“. Nogle steder — således i Czekoslovakiet (lov af 23. november 1926), Polen (lov af 22. marts 1935), Italien (lov af 22. april 1941) og Uruguay (lov af 1937) — tages afgiften af den værdistigning, værket undergår fra salg til salg. I henhold til den nævnte czechoslovakiske lov pålignedes afgiften kun i tilfælde, hvor der var tale om en uforholdsmæssig høj nettofortjeneste. Værdistigningsafgiften har imidlertid vist sig at støde på adskillige vanskeligheder af praktisk art. Reglen kræver et meget stort registrerings- og kontrolsystem, og den kan omgås, idet der kan indskydes mellemliggende købere, således at værdistigningen fra hånd til hånd holdes indenfor de afgiftsfri sats. Der vil endvidere fremkomme både teoretiske og praktiske problemer, såfremt et

kunstværk på et vist stadium af omsætningen falder i værdi.

Selvom værdistigningsafgiften ud fra en rent logisk betragtning er den nærmest-liggende løsning til afhjælpning af den påpegede økonomiske uret mod visse kunstnere, har man derfor i Frankrig og Belgien foretrukket en omsætningsafgift på alle offentlige salg — i praksis dog kun auktionssalg — af kunstværker til fordel for kunstneren eller hans arvinger, så længe kunstnerretten varer. Denne form for droit de suite såvel som værdistigningsafgiften omfattes af det i tilslutning til Bernerkonventionen i dennes Rom-formulering af 1928 fremsatte „ønske III“, og til den ikke-obligatoriske bestemmelse i artikel 14 bis, 1. stk. i konventionens Bruxelles-formulering af 1948:

„Med hensyn til originale kunstværker og skribenters og komponisters originale manuskripter har ophavsmanden — eller efter hans død de personer eller institutioner, som den nationale lovgivning dertil bemyndiger — en uoverdragelig ret til at være medinteresserede i de salgshandlinger, som værket er genstand for, og som følger efter den første overdragelse fra ophavsmanden selv.“

I Danmark er der i det i 1936 under professor, dr. jur. *Fr. Vinding Kruses* ledelse udarbejdede udkast til lov om ejendomsretten til åndsværker optaget et forslag om indførelse af en droit de suite. På basis heraf har professor, dr. jur. *Torben Lund* i „Billedkunsten i retlig belysning“ fremsat et nyt forslag, der er optaget i bemærkninger til udkast til lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker (1951).

Erfaringerne i de to lande, der hidtil har gennemført en droit de suite af denne karakter, synes imidlertid ikke at have

været gode. Den franske lov af 20. maj 1920 giver således kun et årligt beløb af mellem 3 og 10 millioner fr. frcs. til kunstnerne, medens den belgiske lov af 5. juni 1951 giver et beløb af ca. 200 000 belgiske frcs. Disse beløb må forekomme meget beskedne, ikke mindst når det tages i betragtning, at Belgien og især Frankrig er centre for den internationale kunstsomsætning. En hovedårsag hertil er formentlig, at kunstsalgene i de pågældende lande kun i mindre omfang sker via de offentlige auktioner. Mod droit de suite-ordningerne kan tillige rettes den indvending, at de ikke tilgodeser ophavsmændene til kunstværker, der er efterstræbte, men som sjældent kommer i handelen. Det kan ligeledes anføres, at droit de suite-ordningerne heller ikke tilgodeser kunstnere, der udfører større skulpturarbejder eller udsmykningsarbejder.

Som følge heraf har der i danske kunstnerkredse kun været begrænset interesse for en egentlig droit de suite-ordning. Man har derfor, uden at man dog har villet udelukke, at spørgsmålet om en droit de suite senere tages op til fornyet overvejelse, i stedet stræbt henimod en afgiftsordning, hvor afgiften ikke tilkommer de enkelte værkers ophavsmænd eller deres arvinger, men kunstnerstanden som helhed, og hvor retten i konsekvens heraf kan have gyldighed udover den almindelige kunstnerrets gyldighedsperiode, der i Danmark strækker sig til 50 år efter ophavsmandens død. I overensstemmelse hermed henstillede kunstnernes faglige organisationer med støtte fra kunstkademiet i deres henvendelse af 1. december 1953 til regering og lovgivningsmagt, „at der vedtages en lov om omsætningsafgift for bildende kunst i lighed med den norske lov af 4. november 1948 om afgift på offentlig omsetning af bildende kunst." jfr. ovenfor p. 7.

Lederen af det norske fond, Bildende kunstneres hjælpefond, maleren *Ulrik Hendriksen*, har mundtlig overfor kommissionens medlemmer redegjort for, hvorledes den norske ordning fungerer. Han betonede, at gennemførelsen af ordningen i Norge blev betragtet som en retfærdighedshandling overfor kunstnerstanden, og at den fra alle sider var blevet mødt med forståelse.

I henhold til den norske lov af 4. november 1948, jfr. skrivelse fra kirke- og undervis-

ningsdepartementet af 17. november 1948, skal ved al offentlig omsætning af bildende kunst, norsk såvel som udenlandsk, køberen i tillæg til købesummen betale en afgift på 3 pct. af denne. Afgiften opkræves af sælgeren ved al omsætning af malerier, skulpturer, håndtegninger og grafik i forretninger, på udstillinger og på auktioner. Afgiften indbetales kvartalsvis til Bildende kunstnere hjælpefond, der består af Bildende kunstneres styre, suppleret med et af kirke- og undervisningsdepartementet udpeget medlem. Fondet skal fortrinsvis anvendes til understøttelse af ældre norske kunstnere, som har indlagt sig fortjeneste i norsk kunst, eller til disses efterladte, men også i en vis udstrækning til støtte af talentfulde, unge kunstnere. Forsåvidt angår spørgsmålet om kontrollen med lovens overholdelse, er det blevet oplyst overfor kommissionen, at enhver omrejsende kunsthandler skal have tilladelse fra politiet, som lader meddelelse om disse tilladelser gå videre til fondet, der tillige har fortegninger over de faste handlende. Endvidere modtager fondet avisudklip om kunstudstillinger og -auktioner fra hele Norge og kan således følge omrejsende kunsthandlere fra by til by. Endelig har fondsstyret ret til at lade kunsthandlernes regnskaber revidere ved en statsautoriseret revisor. 10 pct. af virksomhederne revideres hvert år. Overtrædelser af loven straffes med bøder, for såvidt forholdet ikke rammes af strengere straffebestemmelser i henhold til anden lov. En vis garanti for kontrollens relative effektivitet kan findes i, at den af fondet konstaterede årlige kunstsomsætning på godt 3 mill. kr. svarer i omfang til den årlige omsætning, der ifølge sagkyndigt skøn må forventes at foregå i Norge.

Det norske fonds indtægter har i den forløbne tid været:

17. nov. 1948—31. dec. 1949	110 493	kr.
1950	107 602	-
1951	100 232	-
1952	87 172	-
1953	89 738	-

Tallet for 1954 foreligger ikke endnu, men forventes at blive på ca. 120 000 kr. I de nævnte indtægter fragår hvert år et

vist beløb til dækning af udgifter ved fondets administration m. v.

I understøttelser til kunstnerne blev i 1952 udbetalt ialt 63 312 kr., medens der i 1953 blev udbetalt 56 067 kr.

Under de videre drøftelser i kommissionen blev det klart, at en række omstændigheder måtte gøre det betænkeligt at lade finansministeriet overtage administrationen af en afgiftsordning som den foreslåede. Allerede afgrænsningen af begrebet kunstgenstande vil være vanskelig at foretage på tilfredsstillende måde. Der har været givet udtryk for den opfattelse, at man burde gøre det afgiftspligtige område noget videre, end tilfældet er i Norge, ved at drage reproduktioner, hvoraf der finder en betydelig omsætning sted, ind under afgiftspligten. En sådan afgiftspligt kunne dog efter sagens natur ikke omfatte alle former for gengivelser af kunstværker, den måtte f. eks. være begrænset til reproduktioner beregnet til ophængning o. lign. Et sådant kriterium ville utvivlsomt være vanskeligt at arbejde med i praksis. Vil man i overensstemmelse med den norske ordning holde reproduktioner udenfor, vil der kunne blive vanskeligheder med i praksis at skelne mellem reproduktioner og grafik. Ganske vist er der ikke nogen teknisk vanskelighed ved at definere grafik, men for en lægmand kan det være vanskeligt at holde de to gengivelsesformer ude fra hinanden. Endnu større vanskeligheder vil afgrænsningen mellem afgiftspligtige og afgiftsfri genstande volde, for såvidt angår skulptur; resultatet ville formentlig være, at også rene nipsgenstande blev omfattet af afgiftspligten. Et meget stort antal virksomheder måtte i givet fald stilles under myndighedernes kontrol — ikke alene egentlige kunsthandlere, men også isenkræmmere, boghandlere, marskandisere, glarmestre o. a. — og dette ville medføre betydelige administrationsomkostninger.

Selv om man, som det sker efter den norske ordning, holder sig til sælgeren ved afgiftens opkrævelse, vil det dernæst blive vanskeligt i praksis at finde frem til hele den gruppe af personer, der er ansvarlige for afgiftens erlæggelse. Kunst sælges fra kunstner til privat, gennem grossister og kunsthandlere, fra privat til privat, gennem trappegangshandel, på auktioner og ud-

stillinger og antagelig på endnu andre måder. Salg fra kunstner til privat og mellem private måtte formentlig være afgiftsfrie.

Disse forhold medfører, at en effektiv kontrol med en afgiftsordning vil blive meget vanskelig at gennemføre, og vanskelighederne herved øges betragteligt ved andre omstændigheder, som er karakteristiske for kunstsalg. Inden for andre afgiftsområder forlanger man alle virksomheder, der fremstiller, indfører eller forhandler afgiftspligtige varer, anmeldt for afgiftskontrollen; derigennem kan man føre kontrol med tilgangen af afgiftspligtige varer, og når man kender tilgangens størrelse samt begyndelses- og slutlager, er man i stand til at opgøre salgets størrelse. En kontrol af denne art er umulig ved kunstsætningen. Hertil kommer, at man på andre afgiftsområder enten har faste, forud anmeldte prislisterpriser på de enkelte varekategorier at holde sig til eller let kan beregne sig til prisen, fordi der eksisterer en normalavance. Ved kunstsalg findes sådanne muligheder ikke. Selvom man kunne skaffe sig oplysning om en virksomheds indkøb og indkøbspriser, vil man næppe med større sikkerhed kunne regne sig frem til salgspriserne.

De betingelser, der almindeligvis må være til stede for at etablere en afgiftsordning, foreligger således ikke på kunsthandelens område. Forholdene her i landet er utvivlsomt meget forskellige fra norske forhold, hvilket allerede fremgår af den omstændighed, at antallet af kunsthandlere anmeldt for „Bildende kunstneres hjælpefond" kun udgør 250. Kunsthandelen er af betydelig større omfang her i landet, og antallet af afgiftspligtige virksomheder ville utvivlsomt blive langt højere. Omkostningerne ved den kontrol, der ville være absolut påkrævet, om finansministeriet skulle administrere ordningen, måtte forventes at blive uforholdsmæssigt store.

Under indtryk af disse betænkeligheder, har man erkendt, at indførelsen af en omsætningsafgift på offentligt salg af kunst ikke vil være en praktisk fremgangsmåde til bedring af kunstneres kår. Man har derfor heller ikke ønsket at foreslå indførelsen af en afgiftsordning, der som den norske administreres af kunstnerne selv.

arbejdelse af et eventuelt forslag til dækningslov er ikke pålagt kommissionen).

Det har været overvejet, om administrationen af fondet kunne henlægges under styrelsen for Statens kunsthåndværk, eller dog varetages af kunstnere og embedsmænd, der i forvejen havde sæde i denne styrelse. Administrationen af de to fond kræver imidlertid helt forskellige kvalifikationer hos kunstnerrepræsentanterne. Hos medlemmerne af styrelsen for Statens kunsthåndværk må man forvente særlig faglig betonet viden, medens administrationen af hjælpefondet i første række må kræve specialkendskab til de kår, hvorunder danske billedkunstnere lever. Man har derfor fundet det rigtigst, at der oprettedes en selvstændig styrelse for hjælpefondet, uden at man derved på forhånd har villet udelukke muligheden af, at een eller flere af denne styrelses kunstnerrepræsentanter tillige kunne have sæde i styrelsen for Statens kunsthåndværk.

Der har været enighed om, at følgende interesser og institutioner bør være repræsenterede i fondets styrelse:

- 1) Undervisningsministeriet, idet fondet henhører under dette ministerium.
- 2) Statens Museum for Kunst, idet det må være af betydning, at der i styrelsen sidder en kunstkyndig, der ikke er udøvende kunstner, men som i kraft af sit kendskab til danske kunsthåndværk har særlige forudsætninger for at tage stilling til de problemer, styrelsen måtte blive stillet overfor.
- 3) Akademirådet for Det kgl. Akademi for de skønne Kunster og de anerkendte faglige kunstnerorganisationer. Akademirådet besidder særlige forudsætninger for at bedømme ansøgninger fra de unge kunst-

ner, medens kunstnerorganisationerne har særligt nøje kendskab til de ældre kunstneres og kunstnerkernes økonomiske situation. I overensstemmelse hermed har man foreslået, at akademirådet udpeger to medlemmer efter indstilling fra henholdsvis sektionen for billedhuggerkunst og sektionen for malerkunst, og at de to anerkendte faglige kunstnerorganisationer „Dansk Billedhuggersamfund“ og „Malende Kunstneres Sammenslutning“ hver udpeger et medlem.

Beskikkelsen af kommissionens medlemmer foreslås overladt til undervisningsministeren. For at sikre kontinuiteten i styrelsens arbejde har der været enighed om det praktiske i, at den for undervisningsministeriet valgte repræsentant skal være formand for styrelsen.

Kommissionen har fundet det ønskeligt, at der gives fondet et prægnant navn, der ligesom for eksempel Rask-Ørstedfondet anvender navnene på mænd, der har gjort en særlig indsats i dansk kulturliv. Man foreslår derfor at kalde fondet Eckersberg-Thorvaldsenfondet til minde om en maler og en billedhugger, der har haft særlig betydning for dansk kunst.

I overensstemmelse med det foranstående har man udarbejdet det i kapitel III anførte udkast til forslag til lov om Statens kunsthåndværk og Eckersberg-Thorvaldsenfondet, til bemærkninger til lovforslaget samt til kgl. anordning om Eckersberg-Thorvaldsenfondet, således at udkastet til lovforslaget og til bemærkningerne til lovforslaget er sammenarbejdede med forslaget om etablering af den i kapitel I omhandlede dispositionsbevilling.

Kapitel III.

Udkast til forslag til lov om oprettelse af Statens kunsthåndværk og Eckersberg-Thorvaldsenfondet.

Stk. 1. Til fremme af den billedkunstneriske medvirken ved udformning og udsmykning af statens bygninger og anlæg oprettes et fond under navnet Statens kunsthåndværk, der stilles under en særlig styrelse, jfr. § 2.

Stk. 2. På de årlige finanslove stilles et beløb af 700 000 kr. til rådighed for fondet. Hvad der af denne rådighedssum ikke måtte blive brugt i det enkelte år, henlægges til senere anvendelse i samme øjemed.

Stk. 3. En del af fondets rådighedsbeløb, dog ikke udover en tredjedel, vil kunne anvendes som tilskud til kommunale bygninger eller andre for offentligheden eller for videre kredse tilgængelige bygninger og anlæg.

§ 2.

Stk. 1. Til understøttelse af ældre fortjente danske kunstnere eller sådanne efterladte samt subsidiært til støtte for talentfulde unge kunstnere oprettes et fond

under navnet Eckersberg-Thorvaldsenfondet, der stilles under en særlig styrelse, jfr. § 3.

Stk. 2. På de årlige finanslove stilles et beløb af 75 000 kr. til rådighed for fondet. Hvad der af denne rådighedssum ikke måtte blive brugt i det enkelte år, henlægges til senere anvendelse i samme øjemed.

§ 3.

De nærmere bestemmelser om forvaltningen af de i § 1 og § 2 nævnte fond, herunder om styrelsernes sammensætning, om fondenes virksomhed og om styrelsernes regnskabsaflæggelse m. m. fastsættes ved kongelig anordning.

§ 4.

Stk. 1. Denne lov har virkning fra den 1. april

Stk. 2. Loven optages til revision senest i folketingsåret. . . .

Bemærkninger til lovforslaget.

I. Statens kunsthåndværk.

Medens det kan synes, som om landets bygninger i tidligere tid i højere grad har været genstand for billedkunstnerisk udsmykning, må det erkendes, at den danske stats bygninger gennem de sidste generationer stort set har været blottet for billedkunstnerisk udsmykning, når bortses fra den, der gennem de sidste årtier er bekostet af Ny Carlsbergfondet og andre fond og legater, hvis påskønnelsesværdige initiativ i en del tilfælde er kommet også statslige og kommunale bygninger til gode.

At staten således kun i så ringe omfang har gjort noget for udsmykning af sine bygninger,

hænger formentlig bl. a. sammen med den i det moderne, demokratiske samfund foregåede decentralisering af ansvaret for statsbyggeriet. Dette ansvar er nemlig udstykket på en række myndigheder, af hvilke ingen selvstændig har haft til opgave at drage omsorg for bygningernes udsmykning, og det nødvendige initiativ i økonomiske og kunstnerisk henseende har derfor manglet, således at man efterhånden ganske har set bort fra bevillinger til sådanne formål.

En nyordning på dette område vil i overensstemmelse hermed foruden de nødvendige økonomiske midler til løsning af de større kunstneriske opgaver kræve oprettelse af et centralt offentligt organ til bestyrelse af disse midler.

Allerede fra 1930'erne har der da også fra forskellige side været udfoldet bestræbelser for at formå staten til at tage skridt til etablering af en mere omfattende kunstnerisk udsmykning af offentlige bygninger.

Således rettede i 1939 den samlede danske kunstnerstand en henvendelse til den daværende regering om, at der ved udførelsen af offentlige bygningsværker skulle afsættes passende beløb til deres kunstneriske udsmykning, når der fra den projekterende arkitekt forelå en begrundet indstilling herom. Henvendelsen fik ikke noget resultat, og sagen rejstes derfor påny i 1941, denne gang af direktionen for kunstakademiet, der under indtryk af de dengang herskende vanskelige økonomiske forhold for en del af kunstnerne, foruden en kunstnerisk udsmykning af statsbygninger, foreslog en bevilling til understøttelse af bildende kunstnere.

Denne henvendelse resulterede i en forhøjelse på 5 000 kr. til 15 000 kr. af undervisningsministeriets bevilling til indkøb af kunst samt i en henvendelse fra statsministeriet til de øvrige ministerier med henstilling om, at der ved opførelsen af nye statsbygninger søgtes afsat midler til en kunstnerisk udsmykning, hvor en sådan efter byggeriets karakter og art måtte findes naturlig. I de følgende år optoges spørgsmålet om at tilvejebringe en fast procentafgift af bevillinger til offentlige byggerier flere gange til overvejelse i undervisningsministeriet, uden at det dog resulterede i en særlig ordning på dette punkt, indtil der i maj 1952 påny rettedes henvendelse herom fra kunstnerorganisationerne til regering og rigsdag.

Denne henvendelse understregedes gennem et stort demonstrationstog til folketinget i december 1953, under hvilket kunstnerorganisationerne med kunstakademiets fulde tilslutning anmodede om nedsættelse af et undervisningsministerielt udvalg, der blandt andet skulle fremkomme med forslag til en lovgivning om, at 2 pct. af byggesummen ved alt statsligt byggeri skulle indgå i et fond, hvis midler skulle forvaltes af en særlig bestyrelse og anvendes til kunstnerisk udsmykning af nybygninger i samarbejde med byggeforetagendets arkitekt, samt at man skulle undersøge mulighederne for at tilvejebringe midler også til udsmykning af kommunalt byggeri.

I erkendelse af, at staten i vor tids samfund må have særlige forpligtelser overfor kunsten, nedsatte undervisningsministeren den 3. februar 1954 en kommission, undervisningsministeriets kunstkommission, der blandt andet fik til opgave

at behandle spørgsmålet om tilvejebringelse og forvaltning af midler til kunstnerisk udsmykning af offentlige bygninger og andre bygninger, som efter kommissionens skøn måtte findes egnede til at omfattes af et herhenhørende forslag.

Kommissionen har undersøgt, i hvilket omfang, der ydes statsstøtte til kunstnerisk udsmykning af offentlige bygninger i forskellige lande, hvis samfundsstruktur står den danske nær. Det har her ved vist sig, at der i en række vesteuropæiske lande i en årrække har eksisteret ordninger med hensyn til en kunstnerisk udsmykning af statsbygninger, som nærmer sig den, kunstnerorganisationerne her har ønsket gennemført.

Der er endvidere for kommissionen oplyst, at adskillige større europæiske byer årligt yder undertiden endog meget betydelige beløb til kunstnerisk udsmykning i de pågældende byer.

Denne helt nye indstilling overfor kunsten fra det offentlige og især fra statens side, som også nærværende lovforslag giver udtryk for, vil utvivlsomt få en betydningsfuld indflydelse på kunstens udvikling fremover, idet det herigennem nødvendiggjorte samarbejde mellem arkitekt, billedhugger og maler ikke alene vil formå at skabe nye kulturværdier ved at inddrage de bildende kunstnere i den aktive samfundsudvikling, men samtidig være af værdi for befolkningen, som ved dens færden i statslige og kommunale bygninger umiddelbart vil kunne opleve det kunstneriske samarbejdes resultater.

II. Eckersberg-Thorvaldsenfondet.

For at afhjælpe den økonomiske uret mod bildende kunstnere, der af forholdene tvinges til at afhænde deres værker til priser, som står i et åbenbart misforhold til den værdi, værkerne senere viser sig at have, har man i nyere tid i en række lande indført en afgift til kunstnerne ved senere overdragelser af deres værker, den såkaldte „droit de suite“, enten som afgift af den værdistigning, værket undergår fra salg til salg, eller som en afgift, der pålignes alle offentlige salg af kunstværker, der er undergivet ophavsret. Erfaringerne i de lande, der hidtil har indført en sådan „droit de suite“ synes imidlertid ikke at have været gode. Ordningerne har allerede af rent praktiske grunde kun kunnet indbringe kunstnerne relativt beskedne beløb, og kunstnere, der udfører større udsmykningsopgaver eller større billedhuggerarbejder, eller hvis værker sjældent kommer ud i den offentlige kunstsomsætning, vil ikke blive tilgodeset derigennem.

I Norge har man i konsekvens heraf i stedet for en „droit de suite" ved lov af 4. november 1947 gennemført en af kunstnerne selv administreret ordning, hvorefter der til fordel for ældre norske kunstnere, som har indlagt sig fortjeneste i norsk kunst, samt til disses efterladte, men også i en vis udstrækning til fordel for talentfulde unge kunstnere, ved al offentlig omsætning af bildende kunst, norsk såvel som udenlandsk, pålægges køberen i tilgift til købesummen at betale en afgift på 3 pct. af denne.

Ved henvendelsen af 1. december 1953 til regering og lovgivningsmagt henstillede kunstnernes faglige organisationer, at der i Danmark vedtoges en til denne norske lov svarende lov om omsætningsafgift på bildende kunst. Under hensyn til, at en effektiv kontrol med den offentlige kunstomsætning her i landet for tiden må anses for at være uigennemførlig, har kommissionen imidlertid ikke ønsket at fremsætte et sådant forslag, men har foretrukket at anbefale, at der ved bevilling af et fast beløb på de årlige finanslove oprettes en fond, der tilgodeser en tilsvarende kreds af kunstnere og sådannede efterladte som den norske ordning.

Til lovforslagets enkelte bestemmelser skal man knytte følgende bemærkninger:

Til § 1.

Til stk. 1. Med ordene „billedkunstnerisk medvirken ved udformning og udsmykning" har man ønsket at udtrykke, at fondets hovedformål er tilvejebringelse af en kunstnerisk indsats ved statens nybygninger gennem et samarbejde mellem bygherren, arkitekten og de bildende kunstnere. Man har i denne forbindelse taget i betragtning, at de bedste muligheder for et heldigt resultat vil opnås gennem samarbejdets etablering på det tidligst mulige stadium af byggeriet, d. v. s. allerede under arkitektens udførelse af skitseprojektet.

Til stk. 2. Kunstnernes repræsentanter i den ovenfor omhandlede kommission ønskede oprindeligt i overensstemmelse med de bl. a. under kunstnerdemonstrationen fremsatte forslag, at der i forbindelse med bevillingerne til statsbyggeri afsattes et beløb til kunstnerisk udsmykning, svarende til 2 pct. af de enkelte bevillinger. Ordningen var tænkt administreret således, at det af en byggebevilling til udsmykning afsatte beløb ikke nødvendigvis skulle anvendes til udsmykning af den pågældende bygning, men helt eller delvis kunne henlægges til sådanne udsmykningsopgaver, der måtte kræve mere end 2 pct. af byggebevillingen.

Kommissionen har imidlertid fundet det rigtigst, at der, i stedet for en procentordning, søges tilvejebragt en fast årlig dispositionsbevilling. Man har her taget i betragtning, at realiseringen af en procentordning ville kræve et betydeligt administrativt arbejde bl. a. med hensyn til afgørelsen af talrige tvivls- og fortolknings spørgsmål om, hvilke byggerier der skulle omfattes af afgiftsordningen, idet en del arbejder f. eks. tekniske anlæg burde holdes udenfor. Hertil kommer, at en procentordning vil medføre, at størrelsen af midlerne til kunstneriske formål ville komme til at svinge med byggeriets omfang.

Kommissionen har endvidere overvejet, om et beløb svarende til 2 pct. af det årlige samlede offentlige byggeri kunne lægges til grund for det beløb, man måtte søge opnået for dispositionsbevillingen. Udgangspunktet herfor har været, at størrelsen af det årlige byggeri, som herved måtte kunne komme i betragtning, ganske skønsmæssigt har været anslået til i en årrække fremover at ville andrage 100 mill. kr. En dispositionsbevilling svarende til 2 pct. heraf ville således udgøre ca. 2 mill. kr. årligt. Det må imidlertid ses i øjnene, at det offentlige byggeri i de allernærmeste år vil blive reduceret så betydeligt, at et 2 pct. provenu beregnet som ovenfor ville komme til at ligge omkring 1 mill. kr.

Under hensyn til de store opgaver, der foreligger, kan man ikke på forhånd udelukke muligheden af, at en bevilling på 2 mill. kr. allerede nu forsvarligt ville kunne udnyttes til fondets formål; men man har dog fundet det hensigtsmæssigt, at nyordningen startes med et mindre beløb, der vil kunne sættes i vejret, efterhånden som de indvundne erfaringer viser, at dette er påkrævet. Man har ved fastsættelsen af dette beløb påregnet, at der herved, når også de kommunale bevillinger til kommunale udsmykningsopgaver tages i betragtning, ialt vil blive ydet ca. 1 mill. kr. til de udsmykningsopgaver, fondet skal tilgodese.

Den foreslåede bestemmelse om overførelse fra det ene år til det andet af, hvad der af rådighedssummen ikke måtte blive brugt i det enkelte år, svarer nøje til, hvad der for videnskabelige formåls vedkommende er fastsat i lovgivningen om Statens almindelige Videnskabsfond, jfr. lov nr. 215 af 7. juni 1952 om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond", samt love nr. 472 af 2. december 1948 om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet", som ændret ved lov nr. 211 af 11. juni 1954.

Til stk. 3. I erkendelse af, at der ikke i alle byer vil findes bygninger egnede til udsmykning, og for

tillige at stimulere til udførelse af sådanne arbejder udenfor det statslige byggeri i de enkelte kommuner, har man ment at indtil en trediedel af fondets beløb bør stilles til rådighed som tilskud til udsmykning af kommunale bygninger eller andre for offentligheden eller for videre kredse tilgængelige bygninger og anlæg.

Til § 2, stk. 1. Da begrundelsen for kunstnernes juridiske og moralske ret til et fond af den foreslåede art bygger på princippet om en „droit de suite“, har man fundet det rimeligt i første række at lade fondet tilgodese ældre fortjente kunstnere og sådannes efterladte, da det især ville være denne kreds af personer, der havde kunnet drage økonomisk fordel af en „droit de suite“.

Til § 2, stk. 2. Ved overvejelserne vedrørende fastsættelsen af fondets størrelse har kommissionen som et vejledende moment taget i betragtning, at nettoprovenuet af den norske ordning i de seneste år har ligget på omkring 60 000 norske kr. Da man må regne med, at der her i landet findes et

betydeligt større behov for understøttelser af den omhandlede art, end der eksisterer i Norge, har man erkendt, at et beløb af 75 000 kr. må være minimum for fondets størrelse, om det overhovedet skal få nogen betydning.

Til § 3.

Det foreslås, at de nærmere bestemmelser om de to fonds forvaltning, herunder om styrelsernes sammensætning, om fondenes virksomhed og om styrelsernes regnskabsaflæggelse m. m., fastsættes ved kgl. anordninger, idet man herved opnår den større bevægelsesfrihed, som i højere grad er mulig ved en administrativ ordning end ved en lov.

Til § 4.

Under hensyn til, at de ved nærværende lov oprettede fond er nyskabelser indenfor dansk kulturliv, hvis virkninger og hvis rimelige finansiering først vil kunne opgøres efter en flerårig forsøgsperiode, har man fundet det ønskeligt, at loven optages til revision senest efter forløbet af fem år.

Udkast til forslag til kongelig anordning om Statens kunsthøjskole.

Ved lov nr. xx af yy er oprettet et fond under navnet Statens kunsthøjskole, hvis formål er at fremme den billedkunstneriske medvirken ved udformning og udsmykning af statens bygninger. Af fondets rådighedsbeløb kan dog indtil en tredjedel anvendes som tilskud til udformning og udsmykning af kommunale bygninger samt andre for offentligheden eller for videre kredsede betydningsfulde bygninger og anlæg.

§ 2.

Stk. 1. Fondets midler skal fortrinsvis anvendes til projektering og udførelse i samarbejde mellem arkitekt og billedkunstner af udsmykning af nybygninger, samt til dekorativ udsmykning af allerede opførte bygninger. Herunder kan fondet bidrage til, at der udskrives åbne eller lukkede konkurrencer eller udarbejdes skitseforslag.

Stk. 2. I særlige tilfælde kan midlerne anvendes til a) anskaffelse af malerier, tegninger og grafik ved indkøb eller bestilling direkte hos kunstneren til udsmykning af såvel allerede opførte bygninger som nybygninger samt b) til anskaffelse af skulptur ved indkøb eller bestilling direkte hos kunstneren til udsmykning af bygninger eller anlæg.

6.

Stk. 1. Støtte fra fondet ydes på grundlag af henvendelser til fondets styrelse fra statslige eller kommunale myndigheder eller fra private institutioner eller enkeltpersoner. Styrelsen kan endvidere på eget initiativ søge at fremme fondets formål.

Stk. 2. Støtte til kunstneriske arbejder ved ikke-statslige bygninger kan ydes med indtil en tredjedel af de med de pågældende arbejder forbundne samlede udgifter; hvor ganske særlige forhold taler derfor, kan der dog med undervisningsministeriets tilslutning ydes tilskud med op til halv-

delen af udgifterne. Projekteringsudgifter vil kunne dækkes fuldt ud af fondet; men såfremt udarbejdede forslag derefter bringes til udførelse, fragår det til projekteringen ydede beløb i det samlede tilskud.

§ 4.

Fondet ledes af en af undervisningsministeren beskikket styrelse på 12 medlemmer, bestående af:

- a) 1 repræsentant for undervisningsministeriet, valgt blandt ministeriets embedsmænd.
- b) direktøren for Statens Museum for Kunst,
- c) 1 repræsentant for boligministeriet, udpeget af boligministeren,
- d) 3 repræsentanter for de kommunale råd og organisationer, af hvilke 1 udpeges af Københavns magistrat, 1 af den danske købstadsforening og 1 af de samvirkende sognerådsforeninger, foreningen af kommuner med bymæssig bebyggelse og amtsrådsforeningen i Danmark i fællesskab,
- e) 3 repræsentanter for akademirådet for Det kgl. Akademi for de skønne Kunster, af hvilke 1 udpeges af fagudvalget for bygningskunst, 1 af fagudvalget for billedhuggerkunst og 1 af fagudvalget for malerkunst,
- f) 3 repræsentanter for de anerkendte faglige kunstnerorganisationer, hvoraf 1 udpeges af „Danske Arkitekters Landsforbund“, 1 af „Dansk Billedhuggersamfund“ og 1 af „Malende Kunstneres Sammenslutning“.

§ 5.

Stk. 1. Styrelsesmedlemmerne beskikkes for et tidsrum af 3 år.

Stk. 2. Af de under § 3 e) nævnte styrelsesmedlemmer afgår hvert år 1 medlem og af de under § 3 f) nævnte ligeledes hvert år 1

medlem. Afgangen sker i en rækkefølge, der fastlægges en gang for alle ved lodtrækning, der foregår således, at 2 repræsentanter for samme kunstart ikke afgår samtidigt.

Stk. 3. Afgår et medlem iøvrigt inden udløbet af sin beskikkelsesperiode, foretages nybeskikkelse kun for den resterende del af perioden.

Stk. 4. Umiddelbar genbeskikkelse af de under § 3 e) og f) nævnte styrelsesmedlemmer kan ikke finde sted.

Stk. 5. Styrelsesmedlemmer kan ikke beskikkes eller genbeskikkes efter det fyldte 70. år.

Undervisningsministeren beskikker blandt styrelsens medlemmer styrelsens formand og næstformand.

§ 7.

Styrelsen er beslutningsdygtig, når mindst 7 medlemmer er til stede. Afgørelser træffes ved almindelig stemmeflerhed. I tilfælde af stemmelighed er formandens eller i tilfælde af hans fravær næstformandens stemme afgørende.

§ 8.

Styrelsen nedsætter et forretningsudvalg på 4 eller 5 medlemmer. Det består af styrelsens formand som formand samt af den

under § 4 a) nævnte repræsentant for undervisningsministeriet og 1 repræsentant for hver af de 3 kunstarter. Såfremt formanden i styrelsen repræsenterer en af de 3 kunstarter, er han tillige denne kunstarts repræsentant i forretningsudvalget.

§ 9.

Hvad der inden for et regnskabsår ikke måtte blive brugt af fondets rådighedsbeløb, kan overføres til senere år til anvendelse til fondets formål.

§ 10.

Om fondets virksomhed afgiver styrelsen en årlig beretning til folketinget, undervisningsministeriet, boligministeriet og finansministeriet. Undervisningsministeriet drager iøvrigt omsorg for, at eksemplarer af beretningen tilstilles andre ministerier eller institutioner, som skønnes at have interesse i at blive gjort bekendt med beretningen.

§ 11.

Styrelsen aflægger regnskab, der revideres og decideres efter de om statens regnskabsvæsen gældende regler. Det deciderede regnskab skal afgives til folketinget og finansministeriet.

Fondets regnskabsår følger finansåret.

Udkast til forslag til kgl. anordning om Eckersberg-Thorvaldsenfondet.

§ 1.

Ved lov nr. xx af yy er oprettet et fond under navnet Eckersberg-Thorvaldsenfondet, hvis formål er at yde støtte til ældre fortjente danske kunstnere eller disses efterladte samt subsidiært til unge talentfulde kunstnere.

§ 2.

Fondet ledes af en af undervisningsministeren beskikket styrelse på 6 medlemmer, bestående af:

- a) 1 repræsentant for undervisningsministeriet, valgt blandt ministeriets embedsmænd.
- b) 1 repræsentant for Statens Museum for Kunst,
- c) 2 repræsentanter for akademirådet for Det kgl. Akademi for de skønne Kunster, af hvilke 1 udpeges af fagudvalget for billedhuggerkunst og 1 af fagudvalget for malerkunst,
- d) 2 repræsentanter for de anerkendte faglige kunstnerorganisationer, hvoraf 1 udpeges af „Dansk Billedhugger-samfund“ og 1 af „Malende Kunstneres Sammenslutning“.

§ 3.

Den under § 2 a) nævnte repræsentant for undervisningsministeriet i styrelsen er styrelsens formand.

§ 4.

Stk. 1. Styrelsesmedlemmerne beskikkes for en periode af 3 år.

Stk. 2. Afgår et medlem inden udløbet af sin beskikkelsesperiode, foretages nybeskikkelse kun for den resterende del af perioden.

Stk. 3. Styrelsesmedlemmer kan ikke beskikkes eller genbeskikkes efter det fyldte 70. år.

§ 5.

Styrelsen er beslutningsdygtig, når mindst 5 medlemmer er til stede. Afgørelser træffes ved almindelig stemmeflerhed. I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme afgørende.

6.

Hvad der indenfor et regnskabsår ikke måtte blive brugt af fondets rådighedsbeløb, kan overføres til senere år til anvendelse til fondets formål.

Stk. 1. Bevillinger gives normalt efter ansøgning, der stiles til styrelsen og indsendes til fondets sekretariat til een årlig termin.

Stk. 2. Når særlige omstændigheder taler derfor, kan der gives støtte udenfor terminerne.

o.

Om fondets virksomhed afgiver styrelsen en årlig beretning til folketinget, undervisningsministeriet og finansministeriet. Undervisningsministeriet drager iøvrigt omsorg for, at eksemplarer af beretningen tilstilles andre ministerier eller institutioner, som skønnes at have interesse i at blive gjort bekendt med beretningen.

§ 9.

Styrelsen aflægger regnskab, der revideres og decideres efter de om statens regnskabsvæsen gældende regler. Det deciderede regnskab tilstilles folketinget og finansministeriet.

Fondets regnskabsår følger finansåret.

